

Многи криви путеви, и то не само у пакао, могу бити поплочани добрим намерама. У области јавне политике, нуђење таквих лажних путева и обманљивих решења уобичајена је појава. Рачуница којом се протагонисти таквих предлога руководе једноставна је: већина грађана је презаузета личним проблемима и многобројним изазовима свакодневног живота да би се дубље упуштали у анализу наизглед апстрактних питања.

[1]

Зато је у сваком друштву дужност одговорних људи, чија интелигенција није атрофирала, и чија грађанска свест није замрла, да те странпутице на време препознају и да својим суграђанима и њиховим политичким представницима на њих обрете пажњу.

Пред нама, односно пред Народном скупштином републике Србије, налази се један врло чудан докуменат, који се зове „Декларација о обавезама државе Србије да предузме све мере заштите права жртава ратних злочина, а посебно жртава геноцида у Сребреници.“ Ту Декларацију у Скупштини за сада подржава странка Социјал-демократска унија, а предложио је посланик Жарко Кораћ. Нема сумње да ће се СДУ у томе ускоро придружити и други из сличног идеолошког амбијента.

Било би изненађујуће ако је 1% грађана Србије текст те предложене Декларације – коју би у име свих њих Скупштина требало да изгласа – прочитало и анализирано. Надамо се да је проценат посланика, који су то учинили, мало већи, али да би били сигурни понудићемо и једнима и другима наш коментар на тај докуменат.

Декларација садржи свој уводни део, неку врсту опште премисе за оно што следи, где се наводе разна начела изведена из међународно-правних докумената као што су Повеља УН, Међународни пакт УН о грађанским и политичким правима, Конвенција о кажњавању и спречавању злочина геноцида и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода. Такође се наводе и разни ставови из Устава Србије, Повеље о људским и мањинским правима и Закона о националним мањинама (СР Србије), наравно уз тумачење које иде у прилог тезама заговарача ове Декларације. Тај општи део заузима 5 од укупно 7 страница Декларације. Затим следи оно што је по свој прилици срж ове Декларације, а то је „Закључак“ који г. Кораћ предлаже на усвајање Скупштини. Он је суштински ограничен на само две теме, које су са становишта предлагача Кораћа очигледно повезане, такорећи две стране једне исте приче: геноцид и Сребреница.

Размотримо редом оба дела Декларације.

Општи део

Овде предлагач Кораћ на почетку излази са умиривајућим општим тезама које уливају поверење и доприносе спуштању читаочевог гарда:

геноцид је злочин по међународном праву; извршење геноцида или саучесништво у њему је кажњиво дело; признавање урођеног достојанства и једнаких и неотуђивих права свих чланова људске породице је темељ слободе, правде и мира у свету; непоштовање права човека води варварским поступцима; учењем и васпитавањем треба тежити да се допринесе поштовању људских права, итд.

Циник би на ово приметио да је то само коктел звучних фраза и парола, али како год, овде нема ничега чему би разумна особа могла да се успротиви. Сада идемо даље. Посланик Кораћ своју причу подиже на један степен више и каже да на основу свега претходног, Народна скупштина републике Србије „Оцењује“ следеће:

„Сходно међународним документима који су постали саставни део правног система Србије, државни органи Републике Србије имају дужност да предузму све расположиве мере за активно суочавање са геноцидом и ратним злочинима и помогну рехабилитацији жртава и чланова њихових породица.“

Прво, и основно, питање које би се овде одмах морало поставити је следеће: са каквим геноцидом, где и када? Да ли се од Скупштине Србије очекује да се „активно суочи“ са свим геноцидима који су икада били почињени, укључујући онај према домородачком становништву у Северној и Јужној Америци, недавно у Камбоџи или пре тога у Источном Тимору, да не говоримо о оном у Руанди? Да ли сходно међународним документима на које се посланик Кораћ ослања, и који су постали саставни део српског правног система, српски порески обвезници сада имају дужност да „помогну рехабилитацији жртава и чланова њихових породица“ у свим тим случајевима? Да ли посланик Кораћ предлаже да се Република Србија обрати Међународном монетарном фонду за један позамашан зајам одакле би се средства користила искључиво за подмиривање те нове међународно-правне обавезе, коју је он открио?

У продужетку, посланик Кораћ горњу „обавезу“ конкретно повезује са неким изворима међународног права и у вези са тим, он тврди следеће.

Слободе убеђења и изражавања „могу бити предмет оних ограничења која предвиђа закон“ у интересу заштите неких других вредности (јавна безбедност, ред, здравље, морал, или основна права и слобода других лица). Истовремено напомиње се да је законом забрањено свако пропагирање рата или позив на расну, верску или националну мржњу који би се могао изродити у дискриминацију, непријатељство или насиље. [2]

У истом духу наводе се и одредбе „Европске конвенције за заштиту људских права“ где је дозвољено ограничавање слободе „исповедања убеђења“ (будимо јасни, без икаквог увијања: простим језиком, ту се има у виду ограничавање права грађанина да јавно и слободно изрази своје мишљење) тамо где је то „прописано законом и неопходно у демократском друштву“ и у интересу мање више истих привилегованих вредности које, у предходно параграфу, служе као оправдање за исту сврху.

Уз напомену да међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права имају примат над законодавством Србије, посланик Кораћ затим у Декларацији коју предлаже наводи „Повељу о људским и мањинским правима,“ са нагласком на следећим елементима:

„Слобода испољавања вере или убеђења“ (опет) из већ стандардних разлога може бити ограничена законом; из истих разлога може се ограничити и слобода окупљања; исто важи и за слободу удруживања; организације које захтевају „укидање зајемчених људских права“ или изазивање разних облика мржње одлуком суда се могу забранити; забрањено је подстицање неравноправности или распиривање мржње и нетрпељивости.

Циник би се сада упитао: зар посланик Кораћ и његова странка не страхују од могућности да Скупштина стварно усвоји њихову Декларацију? Она је усмерена – за сада само у једном делу, али то је ипак само почетак – на укидање зајемченог кључног људског права на слободу мишљења и изражавања. Ако би на власт дошла нека друга струја, која не дели гледишта г. Кораћа и СДУ, она би свакако могла да окидаче репресије – које су Кораћ и СДУ уградили у текст своје Декларације – окрене против

Пише: Стефан Каргановић
уторак, 28 јул 2009 13:21

њих. Предлагачи Декларације би у том хипотетичном случају врхунске ироније уједно постали и њене прве политичке жртве.

Та могућност, која није ни најмање апстрактна, илуструје опасности које се у политичком животу јављају када тренутну надмоћ почнемо да злоупотребљавамо да би копали јаме другима, само зато што они не деле наше ставове и мишљење.

Реторички коктел звучних хуманистичких фраза на почетку Декларације посланика Кораћа само неколико пасуса даље претвара се у своју супротност. Отвара се концентрисани напад на главну тековину слободног и отвореног друштва: на слободу мишљења и на њену сапутницу, слободу јавног и неометаног испољавања тог мишљења, без чега су све остале наводне „слободе“ чиста лакрдија и уобичајена реторичка магла свих тоталитарних система нашег времена.

„Закључак“

Као и у претходном делу, посланик Кораћ је врло самоуверен и јак на фразама и паролама, али уочљиво слаб када се ради о чињеницама и аргументима.

По претходном обрасцу, и Закључак почиње рецитацијом општих ставова који не изазивају посебну одбојност, и са којима би се мало ко на први поглед упуштао у дубљу расправу, мада и они након размишљања дужег од 10 секунди изазивају нелагодност.

На пример:

-- одредбе међународних докумената које је Србија усвојила „треба применити“ (ко би се успротивио томе? али било би корисно да прво постигнемо стручну сагласност о правом значењу и начину примене тих одредаба);

-- процес изградње демократског и мултиетничког друштва не може се базирати на

Сребреничка декларација СДУ – опасан преседан за државу Србију

Пише: Стефан Каргановић
уторак, 28 јул 2009 13:21

негирању злочина почињеног у „наше“ име (ово је дискутибилно из више углова, али аргумента ради, да су Туци тврдили да у Руанди Хуте убијају у име Србије и њених грађана, да ли би то обавезало Скупштину Републике Србије да се Хутима извини за извршени геноцид?);

--*поштовање жртава* (што да не, под условом да је примерено);

--*правилно оцењивање и „вредновање“ злочина* (ово последње је мало незграпно, зар не?)
прошлошћу (са чијом прошлошћу и о којем специфичном сегменту прошлости је овде реч?);

--*не сме се величати, негирати или заборавити геноцид* (шта ће бити са онима који не деле мишљење посланика Кораћа о томе да ли одређени догађај представља геноцид, као што је то судија МКТБЈ у Хагу, Кристоф Флиге? ако Скупштина усвоји ову Декларацију, да ли ће за судију Флигеа бити паметније да заобилази Србију да за своје мишљење не би био ухапшен и позван на кривичну одговорност?);

--*суочавање са прошлошћу захтева увођење одговарајућих „институција, механизма и процеса“* (то је, претпостављамо, поента оперативног дела Кораћевих уводних параграфа где се припремањем терена за ограничавање кључних слобода [убеђења, јавног иступања, окупљања] наговештава успостављање управо таквих „механизма.“)

Са општих начела, посланик Кораћ сада прелази на специфична очекивања од највишег заступничког тела српског народа. Са „премиса“ које је марљиво изградио, он сада прописивањем Републици Србији „обавеза“ излази на чистину и открива политички циљ Декларације коју предлаже.

Те „обавезе“ су следеће:

1. *Разоткрити и казнити свако идеолошко оправдавање злочина* (да ли то значи да је неидеолошко оправдавање злочина прихватљиво, и како се разликује кажњива

идеолошка варијанта?);

2. *Отворити грађанима могућност да одбаце компромитоване вредносне ставове (ко их лишава те могућности? који су ти ставови и по чијим су мерилима они компромитовани?)*

и да се „актери...масовног насиља“ онемогуће из јавног и друштвеног живота (зар већ постојећи КЗ није довољан да се са силецијама изађе на крај, и какав је то друштвени утицај силеција да Скупштина сада мора да реагује новим законским мерама?);

3. *Да се обезбеди вредносни дисконтинуитет са лошом прошлошћу... (несумњиво одлична идеја ако се имају у виду период комунистичке диктатуре, и све њене тековине, али из неког разлога нисмо сигурни да је посланик Кораћ баш на то мислио);*

4. *Да се подстиче политички дијалог, али без простора за „правну институционализацију злочина“ или довођење у питање „категорија исправног, доброг и праведног понашања“ (да ли је ово институционализација Јеванђеља по Кораћу, или је Црква и даље одвојена од државе?);*

5. *Усвајање свих мера како би „питање одговорности за злочин постало стална тема у политичком и јавном животу“ (довољно је озбиљно питање, како једно друштво може остати демократско ако се у њему право на слободно изражавање неких мишљења радикално спутава? али ако поред неких забрањених тема државном принудом неке теме треба да буду још и наметнуте за сталну и обавезну дискусију, онда то питање постаје двоструко озбиљније);*

6. *Да неће дозволити прихватање „последница злочина“ тако што би се „правдање геноцида“ могло приказати као легитиман политички став (у једном стварно демократском друштву свако мишљење је потенцијално легитиман политички став и то је у сваком случају нешто о чему не одлучује полиција);*

7. *Да ће поштовати пресуде које су јасно дефинисале правни карактер злочина геноцида извршеног у Сребреници (у извршном смислу, бар што се осуђеника тиче, пресуда сваког суда се мора поштовати све док је нека виша судска инстанца не укине,*

Пише: Стефан Каргановић
уторак, 28 јул 2009 13:21

али то не искључује право сваке особе на критичко разматрање чињеничне и правне утемељености те пресуде); [\[3\]](#) и

8.□□□□□ Обратити се жртвама и њиховој заједници и дистанцирати се од злочина признањем да је он био учињен „у наше име.“

Ова последња, и најдраматичнија, „обавеза“ коју посланик Кораћ прописује Скупштини Србије, несумњиво представља централни део, климакс, Декларације коју он предлаже. У томе се заправо сажима све оно што он тражи, а све што претходи само је увертира. Зато је неопходно да застанемо и да озбиљно проанализирамо и чињеничну утемељеност и интелектуално поштење таквог захтева.

Што се тиче чињеничног дела, он је сасвим непостојећи. Ни један расположиви извор, чак ни једна пресуда Хашког трибунала, не сугерише да су извршиоци масакра муслиманских заробљеника после заузимања Сребренице у јулу 1995. г. своје дело учинили „у име“ Србије или њених становника. Та теза је произвољна конструкција посланика Кораћа. Али та теза је централна у документу који он предлаже Народној скупштини. Уместо што српској држави прописује „обавезе“ и српском народу „суочавање“ са овим или са оним, он је тај који има или да се суочи са обавезом да своју тврдњу, да је сребренички злочин извршен „у име“ Србије и њеног народа, пред колегама посланицима и пред широм јавношћу чињенично поткрепи, [\[4\]](#) или да ућути.

Посланик Кораћ се налази у идеалној позицији да провери у чије је име тај злочин заправо био извршен, и да на тај начин своју тезу докаже. Командант јединице која је извршила сребренички злочин још увек је слободан човек и он несметано живи у Београду. Да ли га је г. Кораћ потражио и да ли је са њиме, пре него што је написао своју Декларацију, обавио разговор о околностима и мотивима сребреничке трагедије? То би свакако био логичан први корак за некога ко је свесан своје обавезе да, ако намерава да се јавности обрати поводом једне врло озбиљне теме, он то мора да учини зналачки и одговорно.

Можда би г. Кораћу, под претпоставком да је истраживачки рад нешто што привлачи његову пажњу, могао да расветли неколико врло битних појединости господин Пелемиш, који је био командант 10. диверзантског одреда и чији су припадници учествовали у инкриминисаном догађају. [\[5\]](#)

Прва је да су Муслиманске снаге из Сребренице током трогодишњег периода који је претходио заузимању енклаве у јулу 1995. г. вршиле систематске нападе на околна српска села и покоље српског цивилног становништва у њима. То значи да је постојао адекватан психолошки повод за реванш који су, нажалост, Муслимански заробљеници у јулу 1995. г. доживели. Пошто се ту на српској страни радило о локалним људима, много је логичнија претпоставка да је злочин био извршен из освете за побијеним сродницима и у њихово име, него да се то догодило у име било кога из Србије.

Друга, врло важна, ствар коју би посланик Кораћ научио из таквог разговора је да 10. диверзантски одред, јединица чији су припадници извршили стрељање заробљеника, није имао никакво формацијски утврђено место у распореду Војске Републике Српске, и да нико са сигурношћу не може да утврди коме је та јединица била подређена и чија је наређења извршавала. Заправо, баш то нерасветљено (и да мистерија буде већа, до сада ретко постављано) питање места 10. диверзантског одреда у командном ланцу ВРС са сваким новим даном постаје све занимљивије и актуелније. [6] Ствар стоји овако. Злочин је несумњиво био почињен, имена и место боравка већине убица (ако њих дефинишемо као особе чији су прсти у тренутку погубљења били на орозу) познати су, и они су потпуно доступни, али њима је ипак дозвољено да пребивају у сивој зони медијског и кривичног имунитета. Истовремено, организују се бесомучне хајке на особе које, чак и да су на неки начин били укључени, не могу ни правно ни морално сносити исти степен непосредне кривичне одговорности. Када је у питању Сребреница, парадоксима заиста никад краја.

Најзад, посланик Кораћ би од свог изванредно обавештеног извора, г. Пелемиша, сазнао још један важан податак који се директно односи управо на ону врсту одговорности за злочин коју посланик Кораћ бесомучно потенцира, а то је одговорност Србије и српског народа. Господин Пелемиш би га обавестио да је Десети диверзантски одред, у сред крвавог и беспштедног етничког рата, био мултиетничка јединица у којој су се раме уз раме борили, и муслиманске заробљенике у јулу 1995. г. у духу братства и јединства заједно стрељали, припадници српске, хрватске, словеначке и бошњачке националности. [7]

Театрално бацање прашине у очи

Ове чињенице нису само занимљиве, оне су апсолутно фаталне по дилетантску тезу посланика Кораћа да је злочин у Сребреници био извршен у име Србије и српског

Пише: Стефан Каргановић
уторак, 28 јул 2009 13:21

народа. Где су докази да је ико у заробљенике пуцао „у име“ Србије? С обзиром на етнички састав јединице чији су припадници извршили стрељање, како би посланик Кораћ оповргао претпоставку да су они поступали у име својих република, а не у име Србије?

И ту се поставља оно друго питање, које се односи на интелектуално поштење заговарача ове дилетантски састављене Декларације. То су особе које активно пред камерама глуме душебрижнике читавог региона, које су спремне да на свој (или на било који, заиста је небитно) народ баце тешку љагу кривице за геноцид, са свим моралним и материјалним последицама које из тога проистичу, али које нису урадиле ни најосновнији домаћи задатак у вези са темом о којој самоуверено расправљају.

Њихове звучне фразе лишене су искрености и истине, оне су театрално бацање прашине у очи ради постизања политичког ефекта. Они ређају цитате о људским, мањинским и свакојаким правима из разних међународних уговора и повеља, док у обезглављеној Србији лукаво припремају инструменте за репресију својих неистомишљеника, а то је огромна већина грађана. Они лицемерно проповедају „суочавање“ са историјом, али само са оном брижљиво редакцираном верзијом коју су они наменски кривотворили, и из које су избачене све чињенице које противурече њиховој тенденциозно искривљеној слици. Нема сумње да људи могу и треба да уче из историје, али да би им суочавање са историјом користило, услов је да стекну правилно разумевање прошлости и верну слику онога што се стварно догодило.

У свету који желе да наметну посланик Кораћ и његови фанатизирани истомишљеници, то ће бити немогуће. Као што су у тексту своје Декларације обелоданили, њихова је намера да уведу „механизме“ који ће свако слободно истраживање и сваку јавну расправу о темама које они буду забранили унапред учинити противзаконитим и кажњивим.

Зашто је „истини“ потребна подршка државне силе, принуда оличена у судском и полицијском апарату, да би успешно надвладала лаж и да би, у дебати са њом, могла да опстане? И коме је уопште потребна таква инвалидска „истина“? Постоји ли бољи механизам да се истина учврсти од неспутане слободе истраживања и извођења ненаметнутих закључака? Или нам посланик Кораћ и његове колеге могу понудити неки механизам који је још напреднији и бољи од слободног испитивања чињеница и од настојања да се убеђивањем и аргументима, уместо репресијом, други придобију за наше мишљење?

Какви су њихови механизми, које у својој Декларацији наговештавају, то није никаква мистерија. После четири деценије комунистичке диктатуре, свима је кристално јасно о каквим је механизмима ту реч и на шта би личила њихова примена од стране деце и унука донедавно владајуће тоталитарне комунистичке номенклатуре. Верни изданци аморалног амбијента који их је изнедрио, они не виде никакву противуречност између заговарања „слободног тржишта“ за индустријске производе (под условом наравно да и ту, као и на „политичком тржишту“, они и даље задрже свој привилеговани положај) и истовремено одлучног одбацивања сваке помисли на слободно тржиште идеја, без чега је истинска слобода, наравно, немогућа.

То је сасвим разумљиво, пошто су на овом последњем тржишту они страховито хендикепирани. Они су лишени интелектуалних „механизма“ који су неопходни да би у отвореној и слободној дебати имали шансу да опстану.

[1] Атмосфера расула и безнађа у Србији пружа идеалан оперативни простор идеолошки фанатизираним, организованим и обилно финансираним политичким мањинама да отуђење тихе већине од политичког процеса искористе за наметање своје мањинске агенде.

[2] Међународни пакт о грађанским и политичким правима УН (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966). Интересантно је да је овом пакту приступио низ држава, укључујући 10. децембра 1998. г. Лихтенштајн, али да водећа светска демократија, Сједињене Америчке Државе, то до данас није учинила.

[3] Сребреничка пресуда у предмету Крстић, ако се на то мисли, крајње је контроверзна и за велики број правних стручњака у свету неодољиво је интересантна - значи ли то да страни стручњак који би се усудио да је у некој професионалној публикацији или расправи оспори, исто као и судија Флиге, треба затим да заобилази Србију да не би постао мета кривичног гоњења?

[4] Чак и када би то успео да учини, он тиме не би постигао ништа. Ако би неко извршио убиство „у име“ Жарка Кораћа, ко би ишао у затвор: извршилац или Жарко Кораћ?

[5] Додуше, господин Пелемиш је, како смо обавештени - након претрпљене саобраћајне несреће - током спорних догађаја био на боловању, тако да нисмо у могућности да оценимо његову евентуалну везу са инкриминисаним радњама.

[6] Нова књига бугарског истраживача Жерминала Чивикова, *Der Kronzeuge* (Крунски сведок), која ускоро излази на српском, бави се баш тим питањем и мистериозном улогом Дражена Ердемовића у сребреничкој драми.

[7] Сведочење Дражена Ердемовића у *Prosecutor v. Popovic et al.*, ICTY, 7 мај 2007 г.